

Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi

GELECEĞİNİ ARAYAN KIBRIS

Murat KÖYLÜ*

ÖZET: Kıbrıs Adası, stratejik konumu nedeniyle, binlerce yıl Akdeniz'in en önemli cazibe ve bölge güçlerinin mücadele merkezinin odağında yer almıştır. Başlangıçta ticaret kolonilerince uğrak ve yerleşim yeri olarak görülen ada, zamanla Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'in en önemli güç kontrol merkezi haline gelmiş, bu gelişme ada üzerindeki çıkar çatışmalarını arttırmıştır. Osmanlı idaresine geçtiği 1571`den sonra ise adaya yerleşen Türk denizciler ile Ortodoks Hristiyan ahali arasında başlayan hâkimiyet mücadelesi, zaman içinde farklı aktörlerin müdahalesi ile dönemsel olarak boyut değiştiren ve kapsamlı çözümlerin dahi artık tarafların uzun süreli dirençlerini kırmaya yeterli gelmediği bir yapıyla günümüze kadar süregelmiştir. Çalışmanın **amacı** bugüne kadar sorunun çözümünde, ada halkının talep ve görüşlerinden çok, taraf olan devletlerin çıkar çatışmalarına sahne olan Kıbrıs sorununun son durumunu ve yakın geçmişteki gelişmeler çerçevesinde geline nokta, değerlendirilerek incelemektir. Çalışma, Türk ve Rum toplumlarının 1960 yılından itibaren Ada içerisinde yaşanan iç çatışma ve sonrasında günümüze kadar süregelen çözüm ve çözüme yönelik çabaları **kapsamaktadır**. Çalışmanın hazırlanmasında literatür ve medya taraması sonucunda elde edilen verilerle geleceğe yönelik analiz **yöntem** olarak kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: KKTC, GKRY, Türkiye, Yunanistan.

JEL Kodları: N14, N16, A1

DOI: 10.29131/uiibd.457396

Geliş tarihi: 05.09.2018 / **Kabul Tarihi:** 17.12.2018 / **Yayın Tarihi:** 20.12.2018

CYPRUS, LOOKING FOR HER FUTURE

ABSTRACT: Because of its strategic position, Cyprus Island has been the center of the most important attraction of the Mediterranean and the center of the struggle of the regional powers for thousands of years. Initially seen as a place of commerce and settlement, the island has become the most important power control center of the Middle East and Eastern Mediterranean over time, and this development has increased the conflict of interest on the island. After 1571, when the island passed to the Ottoman administration, the dominant struggle that started between the Turkish seafarers and the Orthodox Christians settled on the island continued until the present day with the intervention of different actors and the periodical change of dimensions and the comprehensive solutions did not seem enough to break the long resistance. The study aim is the current state of the Cyprus problem, which is the stage for conflicts of interests of the participating states, rather than the demands and views of the people of the island until today, will be examined and evaluated in the recent developments. The study includes efforts to solve and solve the daily problems of the Turkish and Greek communities in the internal conflicts in the island since 1960. In the preparation of the study, the data obtained as a result of literature and media scanning were used as an analysis method for the future.

Keywords: TRNC, SRM, Turkey, Greece.

Jel codes: N14, N16, A1

Received: 05.09.2018 / **Accepted:** 17.12.2018 / **Published:** 20.12.2018

* Dr.Öğr. Üyesi, Toros Üniversitesi, İİSBF, UTL Bölümü, murat.koylu@toros.edu.tr, orcid.org/0000-0001-7759-7675

Kaynak gösterimi için:

KÖYLÜ, M. (2018). GELECEĞİNİ ARAYAN KIBRIS. Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4 (2), 5-19. DOI: 10.29131/uiibd.457396

1.GİRİŞ

Rum ve Türk toplumlarının ortak iradesiyle ve 1960'da yürürlüğe giren üç belgeyle (Garanti ve İttifak anlaşması ile Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Kuran Anlaşma) kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, umut dolu bir başlangıç yapmıştı. Bu büyük şans, Kıbrıslı Rum ve Yunan Milliyetçilerin, oldubittiyle adayı bir Yunan Adasına dönüştürme plânını ortaya koydukları "1963 Kanlı Noel" gecesinden sonra, ortadan kalkmış oldu. Bugün adadaki barışın tesisi için çaba harcayan ülkeler, o dönemde bu kanlı katliamı önleyebilecekleri halde, olan bitene sadece seyirci kalmayı seçmişlerdi.

EOKA katliamlarının artması ile adadaki barışın bozulması sonucu, 1964'te BM Güvenlik Konseyi'nden acilen Barış Gücü isteyen Makarios'un gerçek amacının Türkiye'nin müdahalesini engellemek ve "Rumların Türk kıyımına rahatça devam etmesini sağlamak" olduğu da dönemin ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı George W. Ball'un raporlarıyla kayıtlara geçmişti (Ball, 1982).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması ile İngiltere, Garanti Antlaşmasına yeni bir madde ekleyerek, ada üzerindeki egemenliklerinden vazgeçmiş ancak, adanın yüzölçümünü % 2.77'sini kapsayan 256 kilometrekarelik alanda 10 bin dolayında İngiliz askeri olduğu Akrotiri ve Dikelya üslerini elinde bulundurmaya devam etmiştir (Policy Report, 2008: 31).

Bu üslerinin varlığının temelinde, 1960'da Türkiye, İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs Cumhuriyetinin imzaladığı Garanti Anlaşmasının 2.nci maddesini uygulamak (Yunanistan, İngiltere ve Türkiye, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin diğer herhangi bir devlet ile gerek birleşmesini gerekse Ada'nın taksimini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak gerçekleştirmeye yardım ve teşvik edici bir amacı olan tüm hareketleri kendi yetki ve ilgileri oranında önlemeyi üstlenirler) olmasına rağmen (www.kktcb.eu,13.02.2017), Rumların; Aralık 1963'te başlayan ve 1974'e dek süren, 500 Türk'ün kurşuna dizilmesi, yüzlercesinin canlı canlı gömülmesi, yakılması ya da kuyulara atılması, 30 bin Türk'ün evlerini terk etmesi ve 103 Türk köyünün tamamen yok edilmesi olaylarına göz yumulmuş, bütün bu haksızlıkları yetmezmiş gibi, aldıkları bir kararla Türkler, Ada'nın yüzde 3'lük kısmında yaşamaya mahkûm edilmiş, temel yiyecek ve ilaç temininden dahi yoksun bırakan ağır bir ambargoya tabi tutulmuşlardı (www.aa.com.tr, 20.02.2018).

2000'li yılın başlarına gelindiğinde, dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın, görev yaptığı dönemde Kıbrıs Sorununu kendisinin hazırlamış olduğu bir planla çözüme girişimi, her iki toplumda farklı tepkilere yol açmıştı. Bu plan, Kıbrıs Türk ve Rum tarafının eşit iki kurucu idare olarak adlandırıldığı, kurucu devletlerin statüsü ve birbirleriyle olan ilişkilerini İsviçre modeline dayandığı iki kesimli, iki toplumlu federal bir yapı öngörüyordu.

Annan Planı'nın sunumu ilk kez 11 Kasım 2002 tarihinde yapıldı. Düzeltmeler ve eklemeler sırasıyla 10 Aralık 2002, 26 Şubat 2003 ve 29 Mart 2004 tarihlerinde oldu. Genel Sekreter plânın en son şeklini taraflara 31 Mart 2004 tarihinde İsviçre'de Bürgenstock kentinde verdi. (arsiv.sabah.com.tr, 13.02.2018)

Aslında, Türkiye'de 2002 Kasım'ında yapılan genel seçimlerin sonuçları, Kıbrıs sorunun yeni bir dönemin başlangıcının işaretlerini vermişti. Yeni kurulan hükümet, sorunun çözümünde geleneksel modelden* uzaklaşarak, önceden kabul görmeyen, sorunu Türkiye'nin

* Kıbrıs Sorunu, 2002 yılına kadar BM gözetiminde öncelikle heyetlerin ve başkanların karşılıklı görüşmesi şeklinde süregelmiştir. Kısır tartışmaların sahne olduğu bu model bir türlü sonuç alınamamaktaydı. Türkiye'nin AB üyeliği bu modelle

AB üyeliği ile bağlantılıasını kabullenen bir politika izlemeye başlayarak, Annan Plânını destekleyen çabalarını artırmıştır. 2003 yılında yaşanan diğer bir gelişme ile adadaki plâna olan desteğin olumlu yönde artışını hızlandırmıştır. Aralık 2003`te yapılan KKTC parlamento seçim sonuçlarında ilk kez Kuzey Kıbrıs`taki geleneksel yapıda bir değişiklik yaşanmasına sebep olmuştur. Daha önceleri, adadaki mevcut durumun korunması yönünde politikalar üreten partiler seçimlerde çoğunluğu elde ederken, bu defa Kıbrıs Türk halkı statükonun korunması- değiştirilmesi eksenlerinde eşit oy vermişti. Bu sonuç, Kıbrıs politikasında değişikliğe giden Türkiye'deki yeni hükümetin elini de güçlendirmiştir (arsiv.sabah.com.tr, 13.02.2018).

2004 yılı Mayıs ayının başında Rum yönetimin AB'ye girmesi, otuz yıldan fazladır izolasyon ve ambargo içinde yaşayan Türk toplumunu tedirgin ediyordu. Özellikle 1974 ve sonrası doğumlu Türk toplumun önemli bir bölümü, başta seyahat olmak üzere ekonomik özgürlüklerini geri almanın tek yolu gördükleri bu plâni destekliyorlardı. Kıbrıs Davasının en önemli isimlerinden dönemin Cumhurbaşkanı Rauf Denктаş bu plâni "Kıbrıs Türklerini yok etme" plâni gördüğünden karşı çıkıyor, ancak aynı dönemde başbakan olan Mehmet Ali Talat ise bu plâni Kıbrıs Türk'ünün kurtuluşu olarak görüyordu. Türkiye'deki aydınlar ise çözüme milli bir dava olarak baktıkları için plan, Kıbrıslı Türkler kadar desteklenmiyordu.

AB üyeliği için müzakereleri devam eden Türkiye'ye daha fazla baskı uygulanabilecek ve adadan daha çok taviz alınabilecekti. Böyle bir avantaj, görmemezlikten gelinemezdi. İngiltere, 2004 yılında, Kıbrıs sorununa kapsamlı çözüm öngören Annan Plânı'nı iki tarafın da kabul etmesi durumunda, üslerinden toprak vermeyi taahhüt etmesine rağmen, Annan Plânı'na KKTC yüzde 65 "evet" derken, Rumlar ise yüzde 76 oranında "hayır" denilerek "reddet" dildi.

2018 biterken, üzerinden onlarca yıl geçmesine rağmen, yönetimler değişse de yapılan tüm müzakereler sonuçsuz ve kalmış, çözüme kavuşmamıştır. Doğu Akdeniz`de bulunan hidrokarbon yatakları ise çözüme zorlaştıran diğer bir etken olarak, sisteme eklenmiştir.

2. KIBRIS TARİHİ

Akdeniz coğrafyasının üçüncü büyük adası olan Kıbrıs, tarihte farklı devletler tarafından hâkimiyet kurma alanı olarak görülmüş, jeostratejik konumundan ötürü dünya tarihine yön veren en eski uygarlıklara yakın, Akdeniz ve Ortadoğu'ya hâkim olmak için çabalayan devletler açısından askeri açıdan vazgeçilmeyen ve benzeri olmayan konuma sahip olduğundan günümüze kadar önemini arttırarak sürdürmüştür.

Tarihte Kıbrıs'ta hâkimiyet kurmuş ilk devlet Mısırlılardır. Kıbrıs MÖ 1500-1320 yılları arası antik Mısır egemenliği altına girmiştir. Anadolu Hititlerinin Kıbrıs'ta hâkimiyet kurması ise MÖ 1320 olarak gösterilse de birçok tarihçi tarafından Kıbrıs ve Anadolu Hititleri ilişkisinin daha gerilere dayandığı düşünülmektedir. Hititlerden sonra Kıbrıs'a sırasıyla MÖ 1200-709 arası Fenikeliler, MÖ 612-519 arası Asurlular, MÖ 569-525 arası Mısırlılar, MÖ 525-333 arası Persler, MÖ 333-294 arası Makedonlar, MÖ 294-58 arası Ptolemeler ve Antigonlar aralıklı dönemler içerisinde de olsa hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir (İsmail, 1999:11). Sonraki dönemlerde adayı ele geçiren devletler daha uzun süreler kontrolü ellerinde tutmuşlardır (Koç, 2005: 33).

sorunun çözümüne bağlanmıştır. Bu nedenle BM Genel Sekreteri, görüşmelerin heyetler aracılığı ile değil de halkların düşüncesiyle kısa sürede çözülebileceği düşüncesiyle yeni bir model geliştirmiş ve uygulamaya koymuştur.

Makedonlardan sonra Kıbrıs adası bakırın ve gemi keresteciliğinin merkezi haline dönüşmüş; bu durum ada üzerinde egemenlik kurmak isteyen devletlerarasındaki mücadelenin artmasına yol açmıştır (Hill, 1949: 157).

Geçmişte Akdeniz havzasında oluşan büyük devletlerin çoğunluğu Kıbrıs'ın tamamı veya bir kısmı üzerinde egemen olmuştur. Daha sonra, Kıbrıs'ta ve Akdeniz'in birçok bölgesinde 461 yıl devam eden Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyeti başlamıştır. Roma'nın hâkimiyetinden sonra Helen kültürü önem kazanmaya başlamış, Milattan Sonra (MS) 399-1184 yılları arasında Bizans İmparatorluğu'nun bir parçası hâline gelen ada halkı arasında, Ortodoksluk hızla yayılmıştır. Kıbrıs; Müslüman Arap ordularının akınına ilk defa Bizans hâkimiyeti altında olduğu dönemde uğramış ve adanın Kıbrıs Cumhuriyeti dağıldıktan sonraki iki parçalı hâline benzer şekilde MS 649-964 arasında kuzeyinde Bizans hâkimiyeti, güneyinde de Arapların hâkimiyeti oluşmuştur. Coğrafi olarak çok büyük bir alana sahip olmayan Kıbrıs'ta 10.yy de Müslüman ve Hristiyan unsurlar ayrı ayrı egemenlik kurmuşlardır (Koç, 2005: 42). Bu durum Kıbrıs'ın stratejik öneminin çok eski dönemlerden bugüne, bölgedeki farklı dinlere mensup siyasal aktörler tarafından bilindiğini ve bu aktörlerin ada üzerinde hâkimiyet kurmak için siyasi olarak rekabet hâlinde olduklarını, gerektiğinde savaştıklarını göstermektedir.

Kıbrıs adasının bir başka önemli özelliği de ada üzerinde kendi bölgesinde en güçlü olan devletlerin egemenlik kurmasından dolayı Kıbrıs için verilen mücadelelerde dikkatlerini ada üzerine tutan Hristiyan ve Müslüman dünyası zaman zaman karşı karşıya gelmiş olmalarıdır. MS 694 yılında Bizans İmparatorluğu adanın bütününe tekrar hâkim olmuş ancak Bizans'ın hâkimiyeti çok uzun süre devam etmemiştir. MS 1184 yılında Haçlı Seferi'ne çıkan İngiltere Kralı I. Richard haçlı seferleri sırasında komutanlarından Coeur Da Lia'nı Kıbrıs'a taarruzları sonucu Kıbrıs İngiltere tarafından alınmıştır.

Kıbrıs'ı ele geçiren İngiliz kralı bu bölgede meydana gelen isyanlar ve devlet hazinesini zor duruma sokan savaş masrafları yüzünden, Haçlı Seferleri'nde askerî ve dinî bir örgüt olarak kurulan Templar şövalyelerine 100.000 altın karşılığında Kıbrıs'ı satmıştır (Gazioğlu, 2003: 2).

Bizans'ın hâkimiyetini yitirmesi sonucu adada istikrar uzun bir süre sağlanamamış, Kıbrıs'ın yerel halkına karşı baskı ve zulüm uygulayan Templar şövalyeleri ödedikleri altını geri almak koşuluyla Kıbrıs'ı 1191-1192 yılları arasındaki bir yıllık hâkimiyet döneminin ardından İngiltere Kralı I. Richard'a iade etmişlerdir. İngiltere Kralı Richard ise Kudüs Kralı Fransız asıllı Guy De Lusignan'ı Kıbrıs Krallığı'na getirmiştir. 1192 yılında İngiltere kralından yönetimi devralarak başlayan Lusignan Devri 1489 yılında adanın Venedik hâkimiyetine girmesine kadar devam etmiştir.

Venedikliler, 1426 yılında Memluk Sultanı Baybars'ın Kıbrıs'ı kuşatmasından Osmanlı'nın Mısır Memluk Devleti'ni mağlup etmesine kadar geçen sürede, Mısır Memlûklüleri'ne düzenli olarak vergi ödemiştir. 1516 yılında Osmanlı'nın Mercidabık ve 1517 Ridaniye Savaşları'nda Memlûkluları yenilgiye uğratması Kıbrıs'ta dengeleri Osmanlı lehine çevirmiş ve Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim döneminden itibaren Kıbrıs'ı vergiye bağlamıştır. Osmanlı'nın Kıbrıs üzerinde düzenli vergi tahsilâtı II. Selim döneminde Kıbrıs'ın tamamı fethedildikten sonra başlamıştır (Koç, 2005: 46).

2.1. Kıbrıs'ın Osmanlı Hâkimiyetine Geçmesi

Padişah II. Selim'in tebaalarına düşmanca davranmalarından ve esir alınan Müslümanların pazarda satılmasına yardımcı olmalarından ötürü Venediklilerin Kıbrıs'ta

kalmalarına müsaade etmesi zorlaşınca Osmanlı için Kıbrıs sorunu baş göstermiştir. Lala Mustafa Paşa'nın sorunun çözümünün Kıbrıs'ın fethiyle sağlanacağına dair görüşü üzerine Bâb-ı Âlî, Kıbrıs'ı fetih kararı almıştır. Dönemin Şeyh'ül-İslamı Ebu's-Suud Efendi de Kıbrıs'ta yaşayan halkın Osmanlı'dan yardım istemesi sonucu Kıbrıs'la ilgili olarak yapılacak her türlü girişimin adaleti sağlamak adına ve Allah katında meşru olacağı yönünde fetvasını vermiştir (Koç, 2005: 46).

Kıbrıs'ın fethinde başkomutan olarak Lala Mustafa Paşa, donanma komutanı olarak da Piyale Paşa görevlendirilmiştir. Osmanlı ordusunun Kıbrıs'ı fethi parça parça gerçekleşmiş ve yaklaşık 1 yıl sürmüştür. Osmanlı donanması 2 Temmuz 1570 tarihinde Limasol'a çıkartma yaparak fetih hareketini başlatmış arkasından sırayla 4 Temmuz 1570'te Tuzla, 9 Temmuz 1570'te Girne Kalesi ve 9 Eylül 1570'te Lefkoşa'yı fethetmiştir (Koç, 2005: 49-54). Lefkoşa'nın fethinin arkasından Osmanlı donanması, İstanbul'a kışı geçirmek ve ikmal yapmak için çekilmiştir. 1571 yılının ilkbahar aylarında Osmanlı ordusu Magosa[†] Kalesi'ni kuşatma altına alır ve nihayet 1 Ağustos 1571 tarihinde Magosa'nın fethi gerçekleşir. Artık adanın tamamı Osmanlı topraklarına katılmıştır. Böylece adada, yönetimi 1878 yılında geçici olarak İngilizlere bırakılana kadar devam edecek olan 307 yıllık Osmanlı hâkimiyeti başlamış olur.

Kıbrıs'ta Türklerin gelişinden önce ada halkına yüklenen orantısız vergiler sebebiyle halkın önemli bir kısmı adayı terk etmiştir. Nitekim 1572 yılında yapılan tahrirde Masarea ve Mazoto bölgelerinde 76 köyde kimsenin yaşamadığı tespit edilmiştir (İnalçık, 1965: 7). Adanın Osmanlı idaresi altında kaldığı dönemde Konya, Sivas, Maraş, Aydın, İçel ve Alanya yörelerinden çoğunluğu sanat ve ticaret ile uğraşan kişiler Kıbrıs'a yerleştirilmiştir (İsmail, 1999:11). Diğer taraftan adaya Anadolu'dan giden Türk erkekleri bölgedeki kadınlarla evlenmiştir.

Ancak Osmanlı hükümeti bölgedeki gayr-i Müslimleri, Müslümanlarla evlenmeleri için cesaretlendirmemiştir. Çünkü hükümet gayr-i Müslimlerden tahsil olunan cizye gelirlerinin azalmasını istememektedir Osmanlı Devleti Kıbrıs'taki ticari hayatı canlandırmak için adayı fethinden altı yıl sonra 500 zengin Yahudi'nin Filistin'den Kıbrıs'a yerleşmesini sağlamıştır (Köse, 2017:242).

Venediklilerden kalma feodal düzen ortadan kaldırılarak ada halkına toprak edinebilme hakkı tanınmıştır. Ayrıca Venedik Dönemi'nde uygulanan ağır vergiler de kaldırılarak adanın ekonomik açıdan gelişmesi için birtakım imkânlar oluşturulmuştur (Özarlan, 2007: 25). Osmanlı idaresi ekonomik icraatlar ile yetinmeyerek Ada'da sosyal düzeni sağlamaya dönük olarak da birtakım girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan başlıcaları şunlardır, sürgündeki Ortodoks başpiskoposu Kıbrıs'a getirilerek yetkileri iade edilmiş, Rum Ortodoks kiliselerine mal edinme hakkı tanınmış ve Osmanlı idaresince Kıbrıs halkının faydalanması için birçok camii, tekke, türbe, medrese, kütüphane, çeşme ve su kemeri inşa edilmiştir (Özarlan, 2007:25). Bu dönemde halkın kendini savunması ve güvenliğini sağlaması için de Baf ve Larnaka kaleleri yapılmıştır

2.2. Kıbrıs Adası'nın İngiltere Hâkimiyeti

Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs adasını kiraya vermesi ile adanın tamamı üzerinde Türk hâkimiyeti bir daha sağlanamamış ve Kıbrıs günümüzde dahi Türk dış politikasını en çok uğraştıran kronik sorunlardan biri hâline dönüşmüştür. 93 Harbi olarak adlandırılan 1877-78

[†]1974 yılı Kıbrıs Barış Harekâtında gösterdiği direniş sebebiyle Mağusa şehrinin ismiGazimağusa olarak değiştirilmiştir; ancak yazı içerisinde iki ayrı isim kullanıldığında farklıbir yer anlaşılabilceğinden şehrin ismi Magosa olarak kullanılmıştır.

yıllarında yaşanan Osmanlı-Rus Harbi, sonuçları itibarıyla dönemin en güçlü devletlerinden olan İngiltere ve Rusya arasındaki güç mücadelesinde dengeleri değiştirmiştir.

Rusya'nın Yeşilköy yakınlarına kadar gelmesi ve bunun sonucunda Osmanlı Devleti ile imzaladığı Ayastefanos Antlaşması, İngiltere'nin Osmanlı Devleti üzerindeki tasarruflarını ciddi bir şekilde etkilemiştir. İngiltere bu gelişmeler üzerine, Rusya'nın Anadolu'daki gayrimüslimleri, Suriye ve Irak bölgesindeki ahaliyi Osmanlı'ya karşı kıskırtacağını; bu durumun Osmanlı'nın bölgedeki gücünün kaybolmasına yol açacağını iddia etmiştir (Çelik, www.metu.edu.tr). Osmanlı'nın karşılaşacağı bu tehlikenin üstesinden gelebilmesi için İngiltere ile ittifak kurması gerektiği, o dönem toplanan Berlin Kongresi'nde İngiltere tarafından Osmanlı'ya iletilmiştir. İngiltere bu ittifakın oluşması için de Suriye ve Anadolu sahillerine yakın olan Kıbrıs adasını askerî amaçlarla kullanmak üzere talep etmiştir (Gürler, 2004: 102). İngiltere sadece teklifte bulunmamış, Osmanlı'nın Kıbrıs adasını İngiltere'nin kullanımına açmaması durumunda adanın İngiliz donanması tarafından cebren alınabileceği tehdidinde de bulunmuştur.

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılda yaşanan genel zayıflama devletin askerî gücünün bir kısmını yitirmesine yol açmıştır. Osmanlı'nın savunma gücündeki zayıflamanın en önemli belirtisi, 1875 yılında başlayan Rus Harbinde devletin savaşı kaybederek Rusya karşısında önemli miktarda toprak kaybına uğramış olmasıdır. Osmanlı Devleti, savaşma gücünde ortaya çıkan zafiyeti, yanına bir müttefik alarak gidermeye dönük bir politika içerisine girmiş, bu politikanın bir uzantısı olarak da Padişah II. Abdülhamid Rusya'nın düşmanca emellerini engelleyebilmek için İngiltere ile iş birliği yapmayı uygun görmüştür. Osmanlı Devleti Rus tehdidine önlem olarak 4 Haziran 1878'de İngiltere ile yaptığı gizli savunma anlaşması esasınca Kıbrıs adasını yıllık 90.000 altın karşılığı İngiltere'ye kiraya vermiştir (Özarlan, 2007: 26).

İngiltere'nin adanın yönetimini ele geçirmesinden sonra, Kıbrıs'ı Osmanlı egemenliğine bağlı kalmadan yönetmiş olduğunun tartışılmasının fazla bir önemi yoktur. Çünkü İngiltere'nin temel hedefi olan "Kıbrıs'ı Akdeniz'de askerî üs olarak kullanma" düşüncesi gerçekleşmiştir. İngilizlerin Kıbrıs üzerinde yer alan askerî güçleri geçmişte hiçbir uluslararası platformda antiemperyalist, antikolonyalist devletler tarafından tartışılmamıştır (Hasgüler, 2007: 35).

20. yy. başlarından itibaren İngiltere uluslararası sömürge yönetimlerinde güç kaybetmeye başlamasıyla sömürgeleri üzerindeki yönetimin tarzını mutlak egemenlikten, stratejik amaçlar doğrultusunda faydalanma şekline dönüştürmeye yönelişi Kıbrıs üzerinde de kısmen kendisini göstermiştir.

İngiltere bu politikadan dolayı Kıbrıs adasında da kalıcı bir düzen kurarak intizamı sağlamak istememiştir. Bunun yerine kendisine uzak; ancak Mısır, Süveyş gibi önemli ilişkilerinin bulunduğu bölgelere yakın noktada bulunan Kıbrıs adası üzerinde askerî güç bulundurarak bölgenin başka bir uluslararası gücün denetimine girmemesi için çaba harcamıştır.

Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'na Almanya'nın yanında girmesi ile İngiltere Osmanlı'ya savaş ilanında bulunmuştur. Bunun sonucunda İngiltere 1878 Kıbrıs Antlaşması'nı ve buna bağlı uluslararası anlaşmaları feshettiğini açıklayarak Kıbrıs'ı tek tarafı olarak ilhak ettiğini ilan etmiştir (Çakmak, 2009: 52). Bu karar, İngiltere'nin Kıbrıs'ın yönetimini Rusya karşısında Osmanlı'ya destek vermek için devralmadığını ispatlar niteliktedir. Adanın İngiltere tarafından ilhakı Kıbrıs Rumlarını son derece memnun etmiş, Kıbrıslı Rumlar Enosis'e ulaşma

doğrultusunda bunu bir adım olarak görmeye başlamışlardır. Bu durum adada bulunan Türklere tedirginliğe yol açmış ve ada Türklerinin ana vatana göçünü hızlandırmıştır. Böylece Kıbrıs içerisindeki Türk-Rum nüfus yapısı Rumların lehine değişmiştir (Gürler, 2004: 104). Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana kadar yaklaşık 80 yıl İngiliz hâkimiyeti altında kalan Kıbrıs adasında birçok siyasî ve askerî sorun yaşanmıştır. Ortaya çıkan bu sorunların bir kısmı diplomatik yollarla, bir kısmı da İngiltere'nin askerî müdahalelerini sertleştirmesi sonucu çözülmeye çalışılmıştır. Kıbrıs'ta ortaya çıkan sorunların ve siyasî gelişmelerin temel çıkış noktaları ise İngiltere'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında Kıbrıs'ı bir koz olarak kullanmak istemesi, Rumların ENOSİS hayalleri ve Türklerin Rumlarla yaşadığı anlaşmazlıklardır. Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhak edilmesinden sonraki en önemli siyasî gelişme, İngiltere'nin 1915'te Bulgaristan'a karşı Yunanistan'ın kendi safında yer alması için Kıbrıs'ı Yunanlılara teklif etmesi ile yaşanmıştır. Ancak dönemin Yunan Kralı Konstantine bu teklife karşı tepkisiz kalmayı tercih etmiş ve sonuç olarak bu teklif Kıbrıslı Rumların ENOSİS hayalini sağlayabilecekken Yunanistan'ın savaşa girmek istememesinden dolayı gerçekleşmemiştir.

3. ANNAN PLANI SONRASI GELİŞMELER VE MÜZAKERELER

Annan Planı referandumu sonuçları, BM çerçevesinde bir çözümün Rumlara gösterdiği "hayır"cı tavır ile uzun süre rafa kalkmasına ve hatta bu konuda uluslararası aktörlerin bir anlamda uzun süre umutlarının yok olmasına neden olmuştu. Ancak bu plânın kuzeyde büyük bir yüzdeyle desteklenmesi, uluslararası kamuoyunun tarafları konumlandıkları pozisyonlar açısından kırılma noktası yaratmıştır. Uzun yıllar çözümsüzlüğün nedeni olarak gözüken Türk Kesimi, kamuoyunda artık çözüm yanlısı irade olarak görülürken, Rum tarafı çözümsüzlüğün kaynağı olarak gösterilmeye başlanmıştı. (USAK Rapor, 2008:7) Ancak bu şaşkınlık içinde 1 Mayıs 2004 günü Kıbrıs Rum Kesimi, AB'ye tam üye olarak yoluna devam etmeye başladı. 2005'e gelindiğinde, AB dışişleri bakanlarının Gümrük Birliği'ne ilişkin Ek Protokolü imzalamasıyla Kıbrıs'ta yeni süreç de gündeme gelmişti. Protokol Güney Kıbrıs'ı da içine alacak şekilde, AB'nin 10 yeni üyesini Gümrük Birliği kapsamına almasını öngörüyordu (Karluk,, 2006:69-89).

2008 başlarında Balkanlardaki gelişmeler Kıbrıs sorununa hiç beklenmedik bir çözümün olabileceği ihtimalini ortaya koymuştu. Kosova'nın bağımsızlığını ilân etmesi, Kosova'nın BM Güvenlik Konseyi kararlarına rağmen tanınmasının uluslararası hukukta yarattığı kırılma nedeniyle KKTC'nin tanınması önündeki tek engel olan BMGK 541 ve 550 sayılı kararların etkisini yitirmesinin önünü açarak, Rum tarafında büyük bir telaşa yol açmıştı. Bu kırılma noktasını aşmanın tek yolunun, Kıbrıs Türk tarafının müzakerelere çekilerek zaman kazanılması olduğu düşünülüyordu. Öyle de yapıldı. Kıbrıs Rum kesiminde Şubat ayında yapılan başkanlık seçimini Tasos Papadopoulos ilk turda kaybetti ve seçimi ikinci turda, komünist AKEL Partisi Genel Sekreteri Dimitris Hristofyas beklenmedik şekilde ve tarihinde ilk kez kazandı.

Hristofyas'ın Rum liderliğine seçilmesi, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik "umut rüzgârları" estirmeye başlatmıştı (www.hurriyet.com.tr, 20.02.2018).

Yeni süreç devam ederken, 22 Nisan 2007'de Kıbrıs Rum yönetimi meclisi İngiltere'den adadaki üslerini kaldırmasını istedi. Meclis Başkanı ve AKEL Genel Sekreteri Dimitris Hristofyas, İngiliz üslerinin "Kıbrıs'ın vücudunda habis bir tümör" olduğunu söylemi üzerinden bir yıl geçmesinden sonra Kıbrıs Rum kesimi ile İngiltere arasında 5 Temmuz 2008'de karşılıklı anlayış memorandumunu imzalandı (arsiv.sol.org.tr, 11.02.2018).

Hristofyas, İngiltere'nin garantörlüğünün bir kez daha vurgulandığı bir anlaşmayı tam da garantörlük müessesinin çağdığı olduğu tezini savunmaktayken imzalamış olması ilginç bir gelişmeydi. Ada'daki askeri üsleri nedeniyle İngiltere'den kira talep edilmesine dönük protestolar da sessizce sona erdirildi (Yaşin, 2009).

Talat ve Hristofyas, heyetleriyle birlikte, Lefkoşa ara bölgede 11 Eylül 2008`de başlayan ilk tur müzakereleri süresince 6 Ağustos 2009'a kadar periyodik olarak kırk görüşme yapıldı. Görüşmelere, BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Danışmanı Alexander Downer ve BM Genel Sekreteri Kıbrıs Özel Temsilcisi Taye-Brook Zerihoun da katıldı (aa.com.tr, 20.02.2018).

KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ile Kıbrıs Rum yönetimi lideri Dimitris Hristofyas başkanlığında, konu başlıklarına göre değişen liderlerin heyetleri arasında yapılan görüşmelerde, sırasıyla 6 ana başlık üzerinde duruldu (www.euractiv.com.tr). Bunlar; Yönetim ve Güç Paylaşımı, Mülkiyet, Toprak ve Harita, Güvenlik ve Garantiler, Ekonomi, Avrupa Birliği konularıdır. Kasım 2009'a gelindiğinde, KKTC Cumhurbaşkanı Talat ile KRY lideri Hristofyas'ın, 51'inci görüşmelerinde, "Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti" oluşturulmasına ilişkin son aşamaya geldiği ve müzakereler tamamlanana kadar basına bilgi vermeme kararı alındığı bildirildi. Diğer bir sorun ise Rumların Türkiye'den gelenlerin geri gönderilmesini talep etmesiydi., Türk tarafının bu talep karşısında resmi tutumunu, "vatandaşlarımızı pazarlık konusu yapmayız" şeklinde ortaya koymuştur.

4. GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ (GKRY)'NİN AB ÜYELİĞİ SONRASI KIBRIS,

AB, Kıbrıslı Türklerin BM planına vermiş olduğu destekten ötürü, KKTC'nin izolasyondan kurtulmasına ve ekonomik kalkınmasına destek vererek Kıbrıs'ın birleşmesine yardımcı olmak istemiştir. AB Komisyonu 7 Temmuz 2004 tarihinde Mali Yardım Tüzüğü ve Doğrudan Ticaret Tüzüğü tasarılarını Konsey'e sunmuştur (www.crisisgroup.org). Rum tarafı söz konusu tüzüklerin anlamlarını yitirecek şekilde içeriklerinin değiştirilmesi yönünde çaba harcamıştır. GKRY'nin engellemeleri sonucu başta bir paket olarak sunulan iki tüzük birbirinden ayrılmıştır. Mali Yardım Tüzüğü on sekiz aylık bir gecikmeden sonra Şubat 2006 tarihinde yürürlüğe girerken, Doğrudan Ticaret Tüzüğü askıya alınmıştır (www.crisisgroup.org, 12.02.2018).

AB, Türk tarafının izolasyonunu kolaylaştırmak ve adada ekonomik entegrasyonu sağlayabilmek için 2004 Nisan ayında AB Konseyinden Yeşil Hat Düzenlemesini geçirip, 2005 Şubat'ında uygulamaya koymuştur (Anastasiou, 2009:11-12). AB bu tüzükle Kıbrıs'ta uzlaşa ve çözüm yolu açacak olumlu bir siyasi iklim yaratmak istemektedir. AB Komisyonunun asıl önerisi Kıbrıs'ta taraflar arasında ve ayrıca Türk tarafı ile AB pazarı arasında direk ticaretin yapılmasına yöneliktir. Ama Papadopoulos hükümeti AB ile Türk tarafı arasında gerçekleşecek olan doğrudan ticaret olayını başarılı bir şekilde engelleyerek, Türk tarafının dışarıya açılımlarının GKRY üzerinden olması gerekliliği hususunda karar aldırmıştır. Papadopoulos uzlaşmaz taraf olarak nitelendirilmemek için Türk ordusunun Maraş'tan çekilmesi karşılığında, Rumların yönetiminde Türk tarafının Magosa limanında AB ile ticaret yapabileceğini belirten bir öneri sunmuştur (www.crisisgroup.org, 12.02.2018). Papadopoulos, ticari anlamda Türk tarafının kontrolünü ele geçirmek ve dışa açılımlarını engellemeyi amaçlamaktadır. Rum kesimi izolasyonlar sayesinde ekonomisi kendine yeter seviyede bulunmayan KKTC'yi ekonomik anlamda asimile edip kendine bağlamak istemekte ve taktik hamleler yapmaktadır.

2006 yılının başında Papadopoulos ve tüm Bakanlarının itirazlarına rağmen İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw KKTC'ye geçerek M. Ali Talat'ı makamında ziyaret etmiştir. Ankara,

Straw'ın ziyareti esnasında KKTC'ye yönelik ambargoların kaldırılması karşılığında Kıbrıs Cumhuriyeti ile ticaret, ulaşım ve diğer kısıtlamaların kaldırılmasına yönelik bir "Eylem Planı"nı sunmuştur (Faustmann, 2007: 916). Türkiye bu önerisiyle, KKTC üzerinde ambargoların kaldırılması ile zaten AB üyesi olarak gümrük birliği çerçevesinde yasal olarak tanımak zorunda kaldığı Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanıma hükümlülüğü arasında bir ilişki kurarak, sorunu çözmeyi amaçlamaktadır. Rum tarafı Türkiye'nin liman ve havalimanlarını zaten Kıbrıs Cumhuriyeti gemi ve uçaklarına açmak zorunda olduğunu belirterek bu öneriyi reddetmiştir (Faustmann ve Kaymak, 2007: 916).

2006 yılı sonuna değin ne teknik komiteler ne de çalışma grupları oluşturulmuştur (Faustmann ve Kaymak, 2007: 920). İlerleyen süreçte liderlerin temsilcileri BM gözetiminde çalışma grupları ve gündemleri belirlemelerine rağmen karşılıklı suçlamalar devam etmiş ve herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Rum tarafı 8 Temmuz sürecini, AB tarafından Türkiye'ye baskı uygulanması ve Kıbrıs'a yönelik tavizler elde etmek için kullanmıştır.

5 Eylül 2007 tarihinde Cumhurbaşkanı M. Ali Talat ve Rum Yönetimi Başkanı Tasos Papadopoulos "*Gambari Görüşmesinden*" sonra ilk kez BM gözetiminde bir araya gelmişlerdir (United States Department of State, 2007:55). Her iki lider 2006 anlaşması çerçevesinde BM aracılığıyla görüşmelere devam etme kararı almıştır. Talat çalışmaların belli bir bitim tarihinde sona erdirilmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Kıbrıs Türk tarafının ivedi çözüme yönelik bir hazırlık süreci önerisi, Papadopoulos tarafından "bu işi birkaç komite kurup sorunu onlara havale edelim" anlayışı karşısında reddedilmiştir (United States Department of State, 2007:55). Her iki taraf artık 2008 yılında yapılacak olan seçimlerdeki neticeye odaklanmıştır.

AKEL lideri Hristofyas 17 Şubat 2008 tarihinde yapılan GKRY başkanlık seçimlerinde ilk turunda oyların %53.37'sini alarak GKRY liderliğine seçilmiştir. KKTC Cumhurbaşkanı Sayın Talat 22 Şubat 2008'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri (BMGS)'ye muhatap mektubunda Kıbrıs Türk tarafının çözüm iradesini muhafaza ettiğini ve yeni bir müzakere süreci başlatmaya hazır olduğunu bildirmiştir. (www.mfa.gov.tr, 20.Şubat 2018) ve bu anlamda Kıbrıs Türk tarafı ile çözüm adına yeniden müzakerelere başlanması yönündeki umutları canlandırmıştır.

Rum tarafının çözümden yana olan Hristofyas'ı tercih etmesinde iç faktörler kadar dış faktörler de etkili olmuştur. Referandum öncesi ve sonrası Kıbrıs Türk tarafına bakış başta AB olmak üzere ABD gibi diğer devletler nezdinde değişmeye başlamıştır. Rum tarafına verilen destekte azalma olması ve Türk tarafının bağımsızlığını ilan edeceği dedikoduları seçimi etkilemiştir.

Yunanistan'da Karamanlis Hükümeti ile Türkiye'deki Erdoğan Hükümeti'nin birleşmeye dönük çabaları destekleyeceğine kesin gözüyle bakılmasının yanı sıra Talat ve Hristofyas da yeni bir ortaklık denemesi taraftarı (Yaşın, 2008:30) olmaları ve ayrıca Kıbrıs'ta her iki liderin benzer parti politikalarına sahip olması da umutları artırmaktadır. Yeni bir başkan yeni bir müzakere dönemi demektir ve böylece Şubat ayından sonra yeniden müzakere dönemi başlamış oldu.

Başkanlık görevini devralan Hristofyas yemin töreni sonrasında "Kıbrıslı Türklerin haklarının Kıbrıslı Rumların, Marunilerin ve Latinlerin hakları aleyhine olacak şekilde tesis edilmesinin mümkün olmadığı" açıklamasıyla siyasal eşitlik kriterini kabule yanaşmayacağını göstermiştir (Yaşın, 2008:31). 21 Mart'ta Cumhurbaşkanı M. Ali Talat ile GKRY lideri Hristofyas bir araya gelerek müzakereleri tekrar başlatmak konusunda anlaşmışlardır.

Liderler kapsamlı çözüme yönelik diyalog süreci için üç aylık bir hazırlanma süreci sonrası tam teşekküllü görüşmelerin başlaması ve gerekli görecekları sıklıkta yeniden bir araya gelme konusunda anlaştılar. 3 Nisan tarihinde uzlaşının bir göstergesi olarak iki toplumda da olumlu etkisi olan Lefkoşa'nın merkezinde bulunan Lokmacı Barikadı açılmıştır (Ramming, 2008: 384-385).

Liderler Çalışma Grupları kurarak; yönetim, güç paylaşımı, AB konuları, güvenlik ve garantiler, toprak, mülkiyet ve ekonomik konuları içeren konularda çalışmalar yürütülmesini ve ayrıca yedi Teknik Komite ile de; suç, ekonomik ve ticari konular, kültürel miras, kriz yönetimi, insani konular, sağlık ve çevre gibi konularda incelemeler yapılmasını istemişlerdir (Morelli, 2012:4). Teknik Komiteler ve Çalışma Grupları gündelik konularla ilgili karşılıklı görüş alışverişinde bulunarak tarafların müzakere pozisyonlarını belirleme gayreti içinde olmuşlardır. 21 Mart'ta belirtilen üç aylık süre henüz dolmadan taraflar 23 Mayıs'ta ikinci kez bir araya geldiler. Bu görüşmede Liderler Güvenlik Konseyi'nin belirttiği şekliyle siyasi eşitliği olan iki kesimli, iki toplumlu bir federasyona bağlılıklarını yeniden teyit ettiler. Hristofyas liderlik koltuğuna otururken de iki kesimli ve iki toplumlu federasyon anlayışını kabul ettiğinden, bu görüşmede yeniden dillendirilmesi yeni bir hadise değildir.

18 Nisan 2010 tarihinde yapılan KKTC Cumhurbaşkanlığı seçiminde sağın en güçlü adayı Başbakan Derviş Eroğlu oyların %50.38'ini alarak seçimi ilk turda kazanmıştır. 23 Nisan'da yemin eden Eroğlu, BM Genel Sekreterine bir mektup göndererek kapsamlı çözüm hedefine ve BM parametrelerine bağlılığını teyit ederek, müzakerelere kaldığı yerden devam edeceğini belirtmiştir. Gözlemciler Talat'ın yenilgisini geçen iki yıllık süreçte AB ve diğerlerini Kıbrıs sorununda ikna etmedeki başarısızlığı sebebiyle aldığını belirtmektedirler.

Eroğlu ve Hristofyas'la birlikte Teknik Komiteler ve Çalışma Grupları 26 Mayıs tarihinden itibaren düzenli olarak yeniden görüşmeye başladılar (Morelli, 2010:11). Uluslararası toplumu ikna çabasıyla Hristofyas 15 Temmuz'da üç bölümden oluşan bir öneri sundu (Morelli, 2010:11). Hristofyas görüşmelerin hızlanması amacıyla toprak, mülkiyet, göçmenlik, vatandaşlık, yabancılar ve iltica konuları arasında bağlantı kurulmasını önerdi. 1974 yılından beri Türk askerinin denetiminde olan Maraş'ın iadesi karşılığında AB himayesi altında Magosa Limanı'nın ticarete açılacağını ve önceki koşulları ve pozisyonları değerlendirmek için uluslararası bir konferansın tertiplenebileceğini belirtmiştir. Taraflar Eylül ayında mülkiyet komisyonunun kurulması, iade sisteminin ve tazminat konularının karşılıklı görüşülüp, önerileri inceleyeceklerini kabul etmelerine rağmen mülkiyet konusunda fikir ayrılıkları ilerlemeyi engellemiştir.

1974 yılından bu yana kapalı olan Limnitis / Yeşilirmak geçişi 14 Ekim'de törenlerle açılınca, (Faustmann ve Kaymak, 2007: 940) uzun süreden beri beklenen güven artırıcı önlemler paketi kabul edilmiştir. Böylesi uygun bir atmosferin yaratıldığı süreci kaçırmak istemeyen BM Genel Sekreteri Ban Ki-Mun somut veriler elde etmek ve müzakereye ivme kazandırmak amacıyla liderleri 22 Ekim'de New York'ta üçlü görüşmeye davet etmiştir. Ban Ki-Mun müzakere sürecinin yavaş ilerlemesini ve diyalogların anlamsızlaşmasından dolayı Hristofyas ve Eroğlu'na endişelerini bildirmiştir. Ban Ki-Mun toplantı sonrası "görüşmelerin yapıcı geçtiğini ve müzakerelerde net bir ilerleme ya da görünürde açık bir son olmadığını" belirtmiştir (Morelli, 2010:8).

20 Temmuz'da Lefkoşa'da konuşma yapan dönemin Başbakanı R. Tayyip Erdoğan 2012'nin ikinci yarısında Kıbrıs Türklerinin de yer alacağı ve bunun sonucunda Türkiye'nin de kabul edeceği dönem başkanlığı sadece AB-Türkiye ilişkilerinde olumlu ivme yakalanmasına

değil, AB'nin siyasi açılımlarının daha etkin bir seviyeye yükselmesine katkıda bulunacağını belirtmiştir. Erdoğan "Kıbrıs sorunu çözülmeden Rum tarafının 2012 AB dönem başkanlığını üstlenmesi halinde Türkiye Cumhuriyeti'nin, AB ile ilişkilerini tamamen donduracağını" belirtmiştir (www.cnnturk.com). Erdoğan'ın bu şekilde sert konuşması GKRY'de sorunun aciliyetine vurgu yapmak ve ayrıca AB tarafından Hristofyas'a baskı kurulmasını sağlamak için yapılmıştır.

GKRY'nin AB'ye üyelik süreciyle birlikte Doğu Akdeniz'de hareketlilikler başlamıştır. 2002 yılında Rodos'un güneyindeki geniş bir sahada bir Norveç şirketine ait deniz dibi araştırma gemisine "araştırma" yaptırmışlardır (Yavuz, 2008:54).2007 yılında GKRY deniz hudutlarını belirlemek amacıyla Lübnan ve Mısır ile "münhasır ekonomik bölge" sınırları konusunda anlaşma imzalayarak, petrol ve doğalgaz araması için Amerika kökenli Nobel Enerji ile anlaşma imzalamışlardır. Buna ilaveten GKRY kendi "münhasır ekonomik bölgesinde" 15-16 sahada uluslararası şirketlere petrol ve doğalgaz arama ruhsatı vermiştir (Yavuz, 2008:54).

Kıbrıs'ın güneyinde ruhsat verilen sahaların derinlikleri 2000-2500 m. civarındadır. Eskiden bu derinliklerde arama yapma, maliyeti karşılamadığından günümüze kadar herhangi bir işlem yapılmamıştır. Ama ilerleyen teknolojiyle birlikte gelinen süreçte bu derinlik makul sayılabilecek bir noktaya ulaşmıştır. Dolayısıyla önceleri maliyeti yüksek bulunduğu için işletilemeyen petrol ve doğalgaz yatakları günümüzde kabul edilebilir maliyet sınırları içine girmiştir.

Başbakan R. Tayyip Erdoğan, "Türkiye'nin boş durmayarak keşifler yapacağını ve Rum tarafına karşı güçlü yaptırımlar alacaklarını" belirtmiştir (Bases, 2011). Türkiye'nin protestosu ve Türk tarafıyla müzakerelerin olumsuz etkilenmesi riskine rağmen, Rumlar Eylül 2011 tarihinde Nobel ile aramaya başladılar. Türk tarafı ve Rum kesimi arasında tansiyonun yükselmesine rağmen, ABD ve AB GKRY'yi desteklemiştir. Rumların bu kadar hızlı bir şekilde lojistik ve politik desteği sağlamasında İsrail'i unutmamak gerekir. 2010 Aralık ayında Kıbrıs Rum kesimi ve İsrail "münhasır bölgelerini" belirten bir anlaşma imzalamışlardır (Faustmann ve Kaymak, 2007: 942). Ayrıca İsrail'in politik taahhütleri olmadan bir enerji şirketinin bu kadar netameli bir alana yatırım yapmasını beklemek mümkün değildir (Kutlay, 2011).

Dış destek olmadan GKRY'nin bu politikayı uzun bir süre sürdürmesi mümkün değildir. GKRY'nin bu girişimi bir taktik oyunu olabilir. Bu manevrayla güneyde popülaritesi azalmış olan Hristofyas, petrol arama işini ulusal bir mesele haline getirerek 2013 seçimleri öncesi Rumların sempatisini kazanmak istemiştir. Müzakerelerin devam ettiği bir dönemde GKRY Türk tarafını kızdırarak soğukkanlılığını yitirmesini ve bu agresif durumu kendi lehine kullanmak isteyebilir. GKRY çözüm sürecine yaklaşıırken bu meseleyi oldubittiye getirme hesabı da yapabilir.

Buna karşılık 21 Eylül 2011 tarihinde Türkiye ve KKTC, GKRY'nin münhasır bölge sınırları içinde olan 8,9 ve 12. paftayı da içerecek şekilde Kıbrıs kıyılarında petrol ve doğalgaz arama keşfi yapmaya yönelik bir anlaşma imzalamışlardır (Morelli, 2010:11). Türkiye, Kıbrıs kıyılarında araştırma yapmak amacıyla, sismik araştırma gemisi olan "Piri Reis" araştırma gemisini görevlendirmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

20. yüzyılda İngiltere'nin egemenliği altına giren Kıbrıs'ta, Rumlar "EnosisNOSis" istemiyle başkaldırı içinde olmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada değişen

konjonktür sebebiyle sömürgecilik anlayışının muhtevası değişmiştir. Sömürgecilik karşıtı eylemler dalga dalga yayılırken İngiltere devam eden Rum mücadelesine karşı, Türkiye'yi soruna dahil ederek Kıbrıs'ın bağımsız olmasını engellemiş ve kendi egemen üslerini elinde tutmaya devam etmiştir. İngiltere etnik kökenlere vurgu yaparak, Kıbrıs sorununu Türkiye-Yunanistan sorunu haline getirmiş ve bu çekişmeyi kendi lehine çevirmesini bilmiştir.

Türkiye 1974 yılında garantörlük yetkisine dayanarak zor durumda kalan Kıbrıslı Türkleri kurtarmak için adaya çıkarma yapmıştır. Bu müdahaleden sonra ateşkes yapılmasına rağmen fiili bir barış antlaşması yapılmamıştır. Türkiye ve Kıbrıslı Türkler kendi lehlerine olan bir ortamda Rum tarafıyla bir barış antlaşması imzalamayarak büyük bir hata yapmışlardır. Barış Antlaşması ile sonuçlandıramamış bir hareket, stratejik anlamda eksik kalmış bir sorun olarak devam etmektedir. Rum tarafının 1964-74 yıllarında sayısal üstünlüğüne güvenerek karşı tarafı yok sayan ideoloji hatasına, 1974 çıkarması sonrası psikolojik ve askeri anlamda daha üstün durumda olan Türk tarafı da düşmüştür. Kıbrıs sorununun bir türlü çözülememesindeki paradokslardan biri de, gücü elinde bulunduran tarafın zamanında kendine yapılmış haksızlıkları karşı tarafa ödetmek adına demokratik söylemlerden uzaklaşması ve kendi tezlerinde dayatmacı bir tavır içinde bulunmasıdır.

Dünya sahnesinde Kıbrıs'ta yaşanan bu hadiseler iki halkın gücünü aşarak, büyük devletlerin çıkarına göre şekillendirilmiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin çevreleme politikasının bir benzeri Kıbrıs'ta tatbik edilmiş, Kıbrıs SSCB ve ABD arasındaki çekişmelerin minyatür oyun sahası haline gelmiştir. SSCB destekli AKEL partisinin ve sosyalist hareketlerin güçlenmesi ABD'nin işine gelmemiştir. ABD, Kıbrıs'ın Akdeniz'in Küba'sı olmasından çekinerek güçlenen sosyalist bir yapının diğer devletlere örnek olmasından endişe duymuştur. Yunanistan'da gerçekleştirilen askeri darbe ve Kıbrıs'a yönelik Yunanistan'ın takındığı tavrıda ABD'nin etkisini reddetmek büyük bir yanlış olacaktır.

AB, Kıbrıslı Türkleri göz ardı ederek Kıbrıs Cumhuriyeti'nin temsilcisi olarak Rumları tanımıştır. AB Rum tarafını mağdur ve Türk tarafını ise uzlaşmaya yanaşmayan işgalci güç olarak tanımlamış ancak 2004 yılında yapılan Annan Planı referandumunda sonuçların ortaya çıkması üzerine bu düşüncede yumuşama olmuştur. AB'nin güvendiği Rum tarafı büyük bir çoğunlukla Annan Planını reddederken, Türk tarafının kabul etmesi üzerine, AB Kıbrıslı Türkleri kaybetmemek adına girişimlerde bulunmuştur. Ama AB yetkilileri bu girişimlerin adadaki Kıbrıs Türkünün varlığını gelecekte de sürdürmeden çok Rum yanlısı duruşunu devam ettirmiştir. AB KKTC'ye yaptığı yardımlarla, maddi olarak Türk tarafını kendi yanına çekmek ve oluşabilecek milliyetçi akımı engellemek istemektedir.

AB'nin yaptığı hesap yanlışlarından biri de; Kıbrıs Cumhuriyeti'ni üyeliğe kabul ettikten sonra KKTC'nin egemen olduğu kuzey topraklarında, AB müktesebatının geçerli olmamasıdır. AB Rum tarafı üyeliğe kabul edildikten sonra bile uzlaşmaz tavırlarına devam etmesi üzerine, AB uzlaşmaz tarafın hangi taraf olduğunun farkına varmış buna mukabil, evrensel hukuk kuralları yerine kendi menfaatini ön planda tutması nedeniyle ortaya çıkan bu durumu kabullenmek zorunda kalmıştır. Rum tarafı üyeliğe kabul edildikten sonra bile uzlaşmaz tavırlarına devam etmesi üzerine, AB uzlaşmaz tarafın hangi taraf olduğunun farkına varmıştır. AB'de yaptıkları yanlış gören birçok yetkili Rum tarafını, "Kıbrıs sorunu çözülmeyen üyeliğe almanın yanlış olduğu" fikrinde hemfikir olmuşlardır.

2004 sonrası yapılan görüşmelerde ise istenen ivme yakalanamamıştır. Liderler fikir birliğine vardıkları konulardan daha fazla konuda anlaşamamışlar ve zaman geçirme taktikleri ile süreci yürütme hevesi içinde olmuşlardır. Sol yönetimlerin başa geçmesine ve

çözümü bu hükümetlerin bulmasına bel bağlanmasına rağmen liderler kendi toplumları ve anavatan topraklarından gelen baskıdan çekindikleri için istenilen performansı sergileyememişlerdir. Bu sorunun bir türlü çözülememesinde, yarım asır boyunca süren kin ve düşmanca tavırlar ve biriken problemlerin yarattığı kaos ortamının etkisi unutulmamalıdır. Her geçen gün çözümü daha da zorlaşan bu mesele BM Genel Sekreteri gibi aracılık rolü üstlenen yetkili ve nice lideri eskitmiştir.

2018 yılına gelindiğinde AB Üyeliği konusunda Türkiye'nin önünde büyük bir duvar gibi duran "Kıbrıs Meselesi" Adanın iki kesiminin liderleri Akıncı ve Anastasiadis arasında esen ılımlı ve barışçıl yaklaşımlar, başta BM'lerin Genel Sekreteri António Guterres olmak üzere sorunun çözümüne taraf olan ülkelerde umutların yeşermesine yol açmıştı. Gelmiş geçmiş tüm BM Genel Sekreterlerin uykularını kaçıran ve çözmek için gayret ettiği bu sorunun sonuna mı yaklaşıyor olabilir miydi?

Kıbrıs Sorununu yakından takip edenler, aynı düşüncede değildi. AB Haber Analizcileri 10 Şubat 2017'de, görüşmelerin geleceğinden ümitsizliğini şu şekilde paylaşmıştı (www.abhaber.com, 14.02.2018):

"Kıbrıs'taki müzakereler Türkiye'nin AB ile vize müzakerelerine dönmüş durumda. Haklıyken haksız duruma düşülmeye doğru gidiliyor. Yeri gelmişken şunu da söyleyelim. Anastasiadis'in tüm önerilerini Akıncı'nın daha da ileri gidelim Türk tarafının kabul ettiğini varsayalım. Bu anlaşma işlemez. Çünkü Kıbrıslı Türkler 1974 sonrası ister beğenin ister beğenmeyin ne dersiniz deyin kendi yönetimlerini kurdu. Kıbrıslı Türkleri bu aşamadan sonra azınlık statüsünde yönetmek artık imkânsız olduğu açısından bakıldığında olası bir çözümde adanın yönetimi paylaşılmazsa büyük sorunlar ortaya çıkar. Tam anlamıyla kaos olur.

Diğer taraftan büyük umutlarla masaya oturulan Crans Montana'da sonraki hayal kırıklığını Derviş Kemal Deniz, şöyle değerlendiriyor (Deniz, 2017):

"İsviçre'nin Crans Montana kasabasında yapılan ve iki haftaya yayılan görüşmelerde herhangi bir anlaşmaya varılamaması mevcut durumun devam edeceğini göstermektedir. Her ne kadar bundan sonra ne yapacağımızı değerlendireceğiz gibi söylemler olsa da Kıbrıs Türk tarafı için uluslararası alanda yapılabilecek çok fazla alternatif yoktur. Bu durum da Kıbrıslı Rumların dünyaca tanınmış bir devlet olmaları ile büyük oranda bağlantılıdır.

Geldiğimiz aşamada Kıbrıs sorununa çözüm bulunması halinde yaşayabileceğimiz sıkıntıların içimizde bir korku olarak kalmaması için yapılması gerekenleri iyice analiz etmeliyiz. İleride Kıbrıs sorununa çözüm bulunması için yapılacak görüşmelere kadar kendimizi uluslararası rekabete hazır hale getirmeliyiz. Bunun için de geçmişte yapılan hataları gözden geçirip tekrarlanmaması için çalışmalıyız.

Crans-Montana sonrasında KKTC'nin durum değerlendirmesi yapacak olmasının, çok büyük değişiklikler olacak anlamına gelmediği inancındayım. Tüm uluslararası kurumların Kıbrıs Cumhuriyetini adanın tek sahibi olarak gördüğü gerçeğine dayanarak, bundan sonra geliştirilecek stratejilerin sonucunun KKTC'nin bizim istediğimiz şekilde tanınmasına imkân verip vermeyeceğini de bilemeyiz. Ancak, ne olursa olsun bağımsız bir devletin sahip olması gereken ekonomik yapı ve gücü sağlamanın yollarını aramalıyız. Bunun bedelinin ne kadar ağır olduğunu da çalışarak göreceğiz.

Sorunun temelinde Adadaki Rum Milliyetçiliğini gören Mete Tümerkan, Crans Montana sonrası durumu şöyle değerlendiriyordu (Tümerkan, 2017);

“Amaç Kıbrıslı Türklerin eşitliğini ve haklarını ortadan kaldırmaktı. Yönetimde ayak bağı olarak gördükleri Türk tarafını etkisizleştirmektir. 21 Aralık 1963’ten sonra fiilen uygulamaya koydukları tek yanlı değişikliklerle birlikte kendi istedikleri yapıyı kurma yönünde adım attılar.

1974 sonrası Viyana’da olsun, başka yerlerde olsun, gündeme gelen çözüm planlarını bunun için reddettiler. Harekâtın hemen sonrasında gündeme gelen ve kimsenin belki de yerinden oynamayacağı kantonal çözümü ellerinin tersi ile bunun için ittiler. Düşünün, bunu en zayıf ve çaresiz oldukları anda yaptılar.

Crans Montana’da toplanan Kıbrıs Konferansı’nın başarısızlıkla sonuçlanmasının nedeni de bu oldu. Rum Lider Nikos Anastasiades kendisinden önceki Rum Liderlerin yaptığını yaptı. Ulusal hedef olarak niteledikleri yoldan bir milim bile sapmayacağını gösterdi.”

Kıbrıs sorununda ada üstünde yaşayan halklar maddi ve manevi olarak yıpranmışlardır. Türk ve Rum tarafı satrançta bir piyon gibi görev yaparak büyük devletlerin emellerine bilerek ya da bilmeden hizmet etmişlerdir. Her geçen sene toplumlar nezdinde ayrışma daha da arttığı için, iki taraf kendi tezlerini olmazsa olmaz diye nitelendirmekten vazgeçip, belli tavizlerle bu olayı sonuçlandırmalıdır. Aslında 2000’li yılların ikinci yarısında belki de ilk defa olarak çözüm yanlısı hükümetlerin iki tarafta da başa geçmesi bu yöndeki umutları artırmıştı. Ancak neredeyse kronikleşen sorunun, özellikle Doğu Akdeniz’de buluna hidrokarbon yatakları, Suriye, İsrail, Filistin, Mısır ekseninde ki dengesiz politikalar adanın jeopolitik konumunu ve değerini taraf ve çıkar devletler nazarında oldukça artırması, yakın gelecekte bir çözüm umudunun olmayacağı anlamına gelmektedir.

KAYNAKÇA:

- Anastasiou, H.(2009), Cyprus As The Eu Anomaly, Global Society Vol.23 No.2 April.
- Ball, G. W. (1982), The Past Has Another Pattern, Memoirs, Norton & Co, New York.
- Bases, D. (2011). More Cyprus Gas Exploration Maybe In A Year- President, New York, September-22- [Http://Www.Reuters.Com/Article /2011/09/23/Cyprus-Gas-Exploration](http://www.Reuters.Com/Article /2011/09/23/Cyprus-Gas-Exploration).
- Crisis Group Europe Briefing No:61. (2011), Cyprus: Six Steps Toward A Settlement, Nicosia, 22 February [Http://Www.Crisisgroup.Org/~Media /Files/Europe/Turkey-Cyprus](http://www.Crisisgroup.Org/~Media /Files/Europe/Turkey-Cyprus). (Erişim Tarihi: 12.02.2018)
- Çakmak, Z. (2009). Enosis Kıbrıs’ta İsyân, İq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Deniz, D. K. [Http://Www.Abhaber.Com/Crans-Montana-Sonrasi-Ne-Olacak](http://www.Abhaber.Com/Crans-Montana-Sonrasi-Ne-Olacak)
- Faustmann, H. Ve Kaymak, E. (2007), Cyprus, European Journal Of Political Research 46: 916-928, Doi: 10.1111/J.1475-6765.2007.00734.X.
- Gazioğlu, A. (2003), Kıbrıs’ta Cumhuriyet Yılları Ve Ortaklığın Sonu 1960-1964, Kıbrıs Araştırma Ve Yayın Merkezi (Cyrep), Ankara.
- Gürler, Y. (2004), Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Kuruluşuna Kadar Kıbrıs Meselesi, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, C. V, Kırşehir.

- Hasgüler, M. (2007), Kıbrıs'ta Taksim Ve Enosis Politikalarının Sonu, Alfa Yay., 5. Baskı, İstanbul.
- Hill, G.(1949), A History Of Cyprus, Cambridge, At The University Press,
- İnalçık H. Web Sitesi: [Http://Www.İnalçık.Com](http://www.inalcik.com)
- İsmail, S. (1999), 1974 Öncesi 1974 Sonrası, Kastaş A.Ş.Yay., İstanbul.
- Karlık, R. (2006). Güney Kıbrıs'ın Gümrük Birliği'ne Katılım Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar, Ankara Avrupa Çal İşmaları Dergisi, Cilt: 5, No:2 (Kış), S. 69-89
- Kıbrıs Araştırmalar Merkezi, Dünden Bugüne Kıbrıs Tarihi Ve Kıbrıs Sorunu Iv, [Http://Crc.Atilim.Edu.Tr/Sorun/57-Kbrs-Tarihi](http://crc.atilim.edu.tr/Sorun/57-Kbrs-Tarihi).
- Koç, S. (2005), Dünden Bugüne Kıbrıs Sorunu Ve Stratejik Yaklaşımlar, Iq Kültür Sanat Yay., İstanbul.
- Köse, O. (2017). Kıbrıs Tarihi, Dokuz Eylül Reklam Organizasyon Matbaacılık Bilgisayar Tekstil Konfeksiyon Gıda Eğitim Hizmetleri Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi Yay. (Cilt:1), Bursa.
- Kutlay, M. (2011), Güney Kıbrıs'ın Petrol Arama Hamlesi: Kıbrıs Sorununu Denize Taşıma Stratejisi", Usak Avrupa Birliği Araştırmaları Merkezi, 21.09.2011. [Http://Www.Usak.Org.Tr/ Makale.Asp?id=2327](http://www.usak.org.tr/Makale.asp?id=2327)
- Morelli, V. (2010), Memorandum Of Understanding Between The Republic Of Cyprus And The United Kingdom. (2008), [Www.Mfa.Gov.Tr/Data/Dispolitika/Kibris/Mou%20metni.Doc](http://www.mfa.gov.tr/Data/Dispolitika/Kibris/Mou%20metni.Doc) European Union Enlargement: A Status Report On Turkey's Accession Negotiations, Congressional Research Service 7-5700, November 26. [Www.Dtic.Mil/Get-Tr-Doc/Pdf?Ad=Ada518251](http://www.dtic.mil/Get-Tr-Doc/Pdf?Ad=Ada518251)
- Morelli, V. (2012), Cyprus: Reunification Proving Elusive, Congressional Research Service 7-5700, February 22, S.4.
- Papapostolou, H . (2012), A. Ban Ki-Moon Warns Time Is Running Out For Cyprus Deal, 9 January 2012, [Http://Usa.Greekreporter.Com /2012/01/09/Ban-Ki-Moon-Warns-Time-Running-Out-For-Cyprus-Deal](http://usa.greekreporter.com/2012/01/09/Ban-Ki-Moon-Warns-Time-Running-Out-For-Cyprus-Deal).
- Policy Report. (2008), Kıbrıs: Bölünme Sürecini Durdurmak, 190.Avrupa Raporu.
- Özarlan, B. B.(2007), Uluslararası Hukuk Açısından Kıbrıs Sorunu Ve Avrupa Birliğinin Yaklaşımı, İstanbul, Iq Kültür Sanat Yay.
- Tümerkan, M. [Http://Www.Abhaber.Com/Kibrista-Niyet-Degismeden-Cozum-Mumkun-Degil/](http://www.abhaber.com/kibrista-niyet-degismeden-cozum-mumkun-degil/)
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Kıbrıs'ta 3 Eylül 2008 Tarihinde Başlayan Bm Kapsamlı Müzakere Bağlamındaki Son Gelişmeler, [Http://Www.Mfa.Gov.Tr](http://www.mfa.gov.tr)
- Türksam, Kıbrıs Müzakerelerinde Sıra Güvenlik Ve Garantiler Bağlığında: Bundan Sonra Ne Olacak [Http://Www.Turksam.Org/Tr /A1723.Html](http://www.turksam.org/tr/A1723.html))
- United Nations Security Council. (2006), Set Of Principles, 15 June S.2., [Http://Www.Un.Org/En/Ga/Search/View Doc.Asp?Symbol=S/Res/1687\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/Res/1687(2006))
- Usak, (2008), Kıbrıs Sorununda Alternatif Açılımlar: Çok Bileşenli Adım Modeli, Nisan.

Yaşın, G. K. (2008), Kıbrıs'ta Çözüm İhtimali, İkibinyirmiüç Dergisi, Sayı:87 Temmuz 2008, Ankara.

Yavuz. C. (2008), Kıbrıs'ta Son Sirtaki, İkibinyirmiüç Dergisi, Sayı 87.

<http://aa.com.tr/tr/dunya/eide-kibris-ozel-danismani-oldu/128932>. (Erşim Tarihi: 20.02.2018)

http://arsiv.sabah.com.tr/ozel/3142/dosya_42.html (Erşim Tarihi: 13.02.2018)

<http://arsiv.sol.org.tr/index.php?yazino=10110><https://akademikozgurluk.wordpress.com/2009/08/17/kibris-gorasmelerinde-ilk-tur-ozeti-en-uzun-gorasmeler-yonetim-ve-guc-paylasiminda-oldu/http://www.abhaber.com/haber.php?id=28108>”, (Erşim Tarihi:11.02.2018)

http://www.mfa.gov.tr/kibris_ta-2008-yilinda-basl原因an-muzakere-sureci-ve-guncel-durum.tr.mfa

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=41834&Cr=Cyprus&Cr1>.

<http://www.abhaber.com/57222-2/> (Erşim Tarihi: 14.02.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/2008de-kibrista-neler-oldu-10603765> (Erşim Tarihi: 20.02.2018)